

FRANCES MAYES

Een huis in Toscane

Vertaald uit het Engels
door Dons Reerink

INHOUD

*

Woord vooraf	9
<i>Bramare</i> : (ouderwets) verlangen naar	14
Een huis en het land dat door twee ossen in twee dagen geploegd kan worden	47
Zuster water, broeder lucht	75
De wilde bongerd	113
Gesnor van de zon	132
<i>Festina tarde</i> (Haast u langzaam)	158
Een lange tafel onder de bomen	186
Notities uit de zomerkeuken	215
Cortona, edele stad	239
Riva, Maremma: naar het wildste Toscane	274
We worden Italiaans	309
Groene olijfolie	332
Drijvende wereld: een winterseizoen	351
Notities uit de winterkeuken	376
Rozenpad	400
<i>Sempre pietra</i> (altijd steen)	412
Relikwieën van de zomer	439
<i>Solleone</i>	462
Dankbetuiging	478

WOORD VOORAF

*

‘Wat kweekt u hier?’ De stoffeerder sjouwt met een fauteuil het pad op naar het huis, maar zijn snelle ogen zijn op het terrein gericht.

‘Olijven en druiven’, antwoord ik.

‘Natuurlijk, olijven en druiven, maar wat nog meer?’

‘Kruiden, bloemen ... We zijn hier nooit in de lente, dus we kunnen niet veel anders planten.’

Hij zet de stoel op het vochtige gras en laat zijn blik over de terrassen met zorgvuldig gesnoeide olijfbomen gaan, waar we de voormalige wijngaard blootleggen en in ere herstellen. ‘Pootaardappels’, adviseert hij. ‘Die groeien vanzelf.’ Hij wijst naar het derde terras. ‘Daar, in de volle zon, dat is een mooie plek voor aardappels, rode aardappels, gele, aardappels voor gnocchi di patate.’

En daarom eten we nu, aan het begin van onze vijfde zomer hier, aardappels van eigen bodem. Ze komen zo gemakkelijk uit de grond; het lijkt wel paaseieren zoeken. Ze zijn verrassend schoon. Je hoeft ze maar even onder de kraan te houden en ze glimmen al.

De afgelopen vier jaar zijn we bezig geweest dit aan zijn lot overgelaten Toscaanse huis op te knappen, en

met bijna alles is het net zo gegaan als met de aard-appels. We zien hoe Francesco Falco, die het grootste deel van zijn vijfenzeventig jaren voor druiven heeft gezorgd, de rank van een oude wijnstok in de grond stopt, zodat er nieuwe scheuten aan komen. Wij doen hetzelfde, en de druiven tieren welig. Als buitenlanders die hier op goed geluk zijn neergestreken, proberen we gewoon alles. Een groot deel van de restauratie hebben we zelf gedaan, een prestatie uit de volheid van onze onwetendheid, zoals mijn grootvader zou zeggen.

In 1990, onze eerste zomer hier, heb ik een boven-maats, in blauw leer gebonden schrijfboek met schut-bladen van Florentijns papier gekocht. Op de eerste bladzij heb ik ITALIË geschreven. Het was meer een boek om onsterfelijke poëzie in te schrijven, maar ik begon met lijsten van wilde bloemen, lijsten van projecten, nieuwe woorden, schetsen van mozaïek in Pompeï. Ik beschreef kamers, bomen, vogelgeluiden. Ik voegde er tuinadviezen aan toe: 'Plant zonnebloemen als de maan Weegschaal kruist', hoewel ik geen notie had wanneer dat zou zijn. Ik schreef over de mensen die we leerden kennen en het eten dat we kookten. Het boek werd een kroniek van onze eerste vier jaren hier. Nu zit het vol menu's, prentbriefkaarten van schilderijen, een getekende plattegrond van een klooster, Italiaanse gedichten en tuinschema's. Omdat het zo dik is, kunnen er nog een paar zomers bij. Nu

is het blauwe boek *Een huis in Toscane* geworden, een natuurlijk uitvloeisel van mijn eerste genoegens hier. De restauratie en daarna verbetering van het huis; het omvormen van een uit zijn krachten gegroeide jungle tot zijn eigenlijke functie: een olijven- en druivenkwekerij; de ontelbare lagen van Toscane en Umbrië verkennen; koken in het buitenland en de vele schakels tussen voedsel en cultuur ontdekken. Deze intense genoegens vormen de omlijsting van een diepgaander vreugde: leren om een ander soort leven te leiden. Het begraven van een wijnrank op zo'n manier dat er nieuwe scheuten aan komen, herken ik meteen als een metafoor voor de manier waarop het leven zo nu en dan moet veranderen als we ons willen ontwikkelen.

Tijdens deze vroege junidagen moeten we de terrassen zuiveren van wilde grassen, zodat we geen brand krijgen wanneer in juli de hitte toeslaat en het land uitdroogt. Buiten mijn raam klinkt het gezoem van reuzenbijen: drie mannen met wiedzachines. Morgen komt Domenico de terrassen ploegen om het gemaaid gras weer in de grond te werken. Zijn tractor volgt de lussen die langgeleden door ossen werden getrokken. Kringloop. Met wiedz- en ploegmachines is het werk sneller gedaan, maar toch beleef ik in mijn gevoel dit oeroude zomerritueel. Italië is uit duizenden jaren opgebouwd, en op de bovenste laag sta ik op een klein stukje grond en geniet vandaag van de wilde oranje le-

lies overal op de heuvels. Terwijl ik ze bewonder, blijft een oude man op de weg stilstaan en vraagt of ik hier woon. Hij zegt dat hij het terrein goed kent. Hij zwijgt even, kijkt langs de stenen muur en vertelt me dan met een zachte stem dat zijn broer hier is doodgeschoten. Zeventien was hij, ze verdachten hem ervan dat hij partizaan was. Hij blijft zijn hoofd schudden en ik weet dat hij niet mijn rozentuin, mijn heg van salie en lavendel ziet. Ik besta even niet meer voor hem. Dan werpt hij me een kushand toe. *'Bella casa, signora.'* Gisteren vond ik een toef korenbloemen bij een olijfboom waar zijn broer moet zijn gevallen. Waar zijn ze vandaan gekomen? Een lijster die een zaadje heeft laten vallen? Zullen ze zich volgend jaar over de rand van het terras uitbreiden? Oude plekken leven voort op sinusgolven van tijd en ruimte in een logaritmische beweging die ik begin aan te voelen.

Ik sla het blauwe boek open. Het is een genoegen op zich geweest om over deze plek, onze ontdekkingen en zwerftochten en ons dagelijks leven te schrijven. Een Chinese dichter heeft vele eeuwen geleden opgemerkt dat je als het ware twee keer leeft wanneer je iets opnieuw schept in woorden. In de grond heeft het zoeken naar verandering waarschijnlijk altijd te maken met het verlangen om de psychische omgeving waarin je leeft te vergroten. *Een huis in Toscane* is de beschrijving van zo'n omgeving. Mijn lezer is, hoop ik, als een

vriend die op bezoek komt, leert om meel op het dikke marmeren aanrecht op te hopen en er het ei door te werken, een vriend die ontwaakt als de koekoek in de lindeboom vier keer slaat, en de wijnstokken toezingt als hij over de terraspaden loopt; een vriend die potten pruimen plukt, met me meerijdt naar stadjes in de heuvels met ronde torens en overdadig bloeiende geraniums, en die de olijven wil zien op de eerste dag dat ze olijven zijn. Een gast die op vakantie is wil plezier hebben. Voel je de wind om die warme marmeren standbeelden ijlen? We zouden als bejaarde boeren bij de haard sneden brood met olie kunnen roosteren, er een jonge chianti bij schenken. Na zalen vol renaissancecemaagden en stoffige Umbrische achterweggetjes bak ik een pan kleine palingen met knoflook en salie. Onder de vijgenboom waar twee katten opgerold liggen, zitten we lekker koel. Ik heb het geteld: de duif koert zestig keer per minuut. De Etruskische muur boven het huis stamt uit de achtste eeuw voor Christus. We kunnen praten. We hebben de tijd.

Cortona, 1995

BRAMARE: (OUDERWETS) VERLANGEN NAAR

*

Ik sta op het punt een huis in het buitenland te kopen. Een huis met de prachtige naam Bramasole. Het is hoog, vierkant en abrikooskleurig, met verschoten groene luiken, een antiek pannendak en een ijzeren balkon op de eerste verdieping, waar vroeger misschien dames met waaiers naar een schouwspel op de begane grond zaten te kijken. Maar daar beneden woekeren uit hun krachten gegroeide doornstruiken, war-rige rozenstruiken en kniehoog onkruid. Het balkon ligt op het zuidoosten en kijkt uit op een diep dal en op de Toscaanse Apennijnen daarachter. Als het regent of als het licht verandert, wordt de gevel van het huis goud, siena, oker; een vroegere laag rode verf sijpelt erdoorheen in roze plekken, alsof er een doos krijtjes in de zon ligt te smelten. Op plaatsen waar het pleisterwerk is afgebrokkeld, komt de vroegere buitenkant van ruwe natuursteen tevoorschijn. Het huis staat boven een *strada bianca*, een weg die wit ziet van de kiezels, op een terrasvormige heuvelflank vol vrucht- en olijfbomen. Bramasole: *bramare*, verlangen naar, en *sole*, zon: iets wat naar de zon verlangt, en dat doe ik.

De familie vindt het een heel onverstandig besluit.

Mijn moeder heeft gezegd: ‘Bespóttelijk’, met die zelf-verzekerde, krachtige nadruk van haar op de tweede lettergreep. Mijn zusjes vinden het wel opwindend, maar doen net of ik achttien ben en op het punt sta er met een matroos vandoor te gaan in de familie-auto. Diep in mijn hart heb ik zelf ook mijn twijfels. De rechte stoelen in de wachtkamer van de *notaio* maken het er niet beter op. Elke keer dat ik ga verzitten, wat vaak gebeurt omdat het tegen de veertig graden is, prikken scherpe paardenharen door mijn dunne witlinnen jurk. Ik kijk wat Ed op de achterkant van een kassabon zit te schrijven: Parmezaanse kaas, salami, koffie, brood. Hoe kan hij? Eindelijk doet de signora haar deur open en komt haar Italiaans in een stortvloed over ons heen.

De *notaio* is de persoon die in Italië onroerendgoedtransacties regelt. Onze *notaio*, signora Mantucci, is een kleine, heftige Siciliaanse vrouw met dikke getinte brillenglazen die haar groene ogen vergroten. Ik heb nog nooit iemand zo vlug horen praten. Ze leest lange wetsteksten hardop voor. Ik dacht dat Italiaans altijd melodieus klonk, maar bij haar klinkt het alsof er rotsblokken door een goot ratelen. Ed kijkt haar geboeid aan; ik weet dat hij verslaafd is aan haar stemgeluid. De eigenaar, dr. Carta, vindt plotseling dat hij te weinig heeft gevraagd; dat moet wel, want we hebben het huis gekocht. Wij denken dat hij de prijs buitensporig heeft

opgeschroefd. We wéten dat het een buitensporige prijs is. De Siciliaanse praat gewoon door; ze wil door niemand in de rede worden gevallen, behalve door Giuseppe van de bar beneden, die plotseling met opgeheven blad de donkere deuren openzwaait en verbaasd lijkt dat hij zijn *Americani* klanten daar bijna scheel van verwarring aantreft. Hij komt de signora haar minuscule ochtendkopje espresso brengen, dat ze bijna zonder zichzelf te onderbreken in één slok leegdrinkt. De eigenaar is van plan te beweren dat het huis een bepaalde waarde heeft, terwijl het in werkelijkheid veel meer kost. 'Zo wordt het nu eenmaal gedaan,' houdt hij vol. 'Niemand is zo dwaas om de werkelijke waarde op te geven.' Hij stelt voor dat we één cheque meenemen naar het kantoor van de notaio, en hem vervolgens tien kleinere cheques letterlijk onder de tafel geven.

Anselmo Martini, onze agent, haalt zijn schouders op.

Ian, de Engelse makelaar die we in de arm hebben genomen om als tolk te fungeren, haalt ook zijn schouders op.

Dr. Carta besluit: 'Jullie Amerikanen! Jullie nemen alles zo serieus. En dateer de cheques *per favore* met tussenruimten van een week, zodat het de bank niet opvalt dat het om grote bedragen gaat.'

Bedoelt hij de bank waar ik ben geweest, waar de donkerogige juffrouw aan de balie eens in de vijftien

minuten lusteloos een zaak afhandelt, tussen sigaretjes en telefoongesprekken door? De signora zwijgt abrupt, propt de papieren in een map en staat op. We moeten terugkomen als het geld er is en de papieren klaar zijn.

*

Een raam in onze hotelkamer geeft een weids uitzicht over de antieke daken van Cortona, tot aan de donkere uitgestrektheid van de Val di Chiana. Een warme, ruige wind – de *scirocco* – maakt normale mensen een beetje gek. Op mij komt hij over als een afspiegeling van mijn gemoedstoestand. Ik kan niet slapen. In de Verenigde Staten heb ik al een paar keer huizen gekocht en verkocht, heb ik de auto volgeladen met mijn moeders serviesgoed, de kat en de ficus om de rit van zevenenhalve of vijfenzeventighonderd kilometer te maken naar de volgende huisdeur waarin een nieuwe sleutel zou passen. Je hoort gewoon een beetje van de kook te zijn als het om het dak boven je hoofd gaat. Verkopen betekent immers dat je een brok herinneringen achterlaat, en kopen dat je kiest waar de toekomst zich gaat afspelen. En die plek, die natuurlijk nooit neutraal is, heeft ook al zijn invloed. Daarnaast moeten wettelijke complicaties en onvoorziene omstandigheden worden opgelost. Maar hier spant echt alles samen om me in het duister te laten tasten.